Kasteel d'Ursel

Door Koen De Vlieger-De Wilde

Gedurende bijna vier eeuwen was het kasteel van Hingene de favoriete zomerresidentie van de adellijke familie d'Ursel. Nu is het kasteel eigendom van de Provincie Antwerpen. Ze herstelt de oude glorie en brengt er een boeiend nieuw leven.

De sfeer van het kasteel proef je het best via dit korte imagofilmpje. Je zal zeker de indruk hebben dat het kasteel in één keer werd ontworpen en gebouwd. Niets is minder waar. In meer dan tweehonderd jaar veranderde het 'steyne huys' van een rentmeester in een elegant hertogelijk paleis. Dit filmpje met driedimensionale modellen toont de belangrijkste fasen in de bouwgeschiedenis.

De geschiedenis van het kasteel is onlosmakelijk verbonden met de graven en later hertogen d'Ursel. Aan die eeuwenoude band komt pas een einde in 1973. Omdat de onderhoudskosten te hoog opliepen, verkocht hertog Henri d'Ursel het kasteel aan de gemeente Hingene. De volgende twintig jaar wisselde het goed regelmatig van eigenaar, wat gepaard ging met oneigenlijk gebruik van de lokalen, onoordeelkundige verbouwingen,

verwaarlozing, leegstand en vandalisme. Dat leidde tot het versnelde en verregaande verval van het gebouw en zijn interieurs. Naast de algemene schade verkeerden met name de zeer waardevolle maar delicate wandbespanningen en papierbehangsels in precaire toestand.

Toen het provinciebestuur het kasteel kocht, was niet de herbestemming, maar wel de redding van het waardevolle patrimonium de eerste bekommernis. Om praktische en budgettaire redenen verliep de restauratie van het kasteel in verschillende fasen. De eerste stap was een uitgebreid materieelwetenschappelijk vooronderzoek. Het hele gebouw is grondig bestudeerd: wandbespanningen in textiel en papier werden zorgvuldig gedemonteerd, parketvloeren ontleed, marmeren tegels uitgelicht en oude verflagen geanalyseerd. Daarnaast werden zowel binnen als buiten archeologische opgravingen uitgevoerd. Bovendien werd er in het familiearchief ook een kunst- en bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd. Op basis van dit lijvige dossier werd beslist om het kasteel zoveel mogelijk te restaureren in 18de-eeuwse stijl, naar de verbouwingen die Servandoni vanaf 1761 uitvoerde voor Charles, tweede hertog d'Ursel.

Tussen 1998 en 2001 werd het kasteel wind- en waterdicht gemaakt en kregen de gevels opnieuw hun 18de-eeuwse okergele afwerking. De interieurrestauratie startte met de kelders en de gelijkvloerse verdieping, die in december 2003 in gebruik zijn genomen. De werken op de eerste verdieping liepen van 2005 tot 2007. De restauratie van de tweede verdieping, met de vertrekken van de hogere bedienden en de adellijke kinderen, startte in het voorjaar van 2010 en is begin 2012 voltooid.

Eind 2003 start het nieuwe leven als cultuurhuis, onder de vleugels van de provincie Antwerpen. In grote lijnen omvat de werking van het kasteel muzikale, cultuurhistorische en receptieve activiteiten. Jaarlijks vinden er een vijftiental concerten plaats, georganiseerd in samenwerking met verschillende lokale en regionale partners. De voorbije jaren brachten niet alleen projecten met hedendaagse kunst en figurentheater, maar ook (kunst)tentoonstellingen over het kasteel en zijn bewoners, hun militaire carrières en hun opmerkelijke artistieke productie. In 2012 verscheen het koffietafelboek 'Zomers in Hingene'.

Maar er waren net zo goed rondleidingen voor volwassenen en kinderen, Open Monumentendagen, Erfgoeddagen, initiaties met historische dans en Winterbals, kinderkunstenfestivals, Kasteelfeesten, een reeks 18de-eeuwse diners en een feeërieke vuurinstallatie van de Franse Compagnie Carabosse. Bedrijven, particulieren en verenigingen kunnen het kasteel huren voor seminaries, recepties en vieringen. In 2009 gaf de huidige hertog een groot aantal boeken, schilderijen en siervoorwerpen in bruikleen. Zo werd het kasteel d'Ursel uiteindelijk ook een 'lieu de memoire' voor de familie die er zijn naam aan heeft gegeven.

Parallel met de werken in het kasteel werd er ook in het park grootschalig onderhoud uitgevoerd, zoals achterstallige kappingen, herstel van historische zichtassen en structuren, herinvoering van hakhoutbeheer, ruiming van grachten en poelen en versteviging van wandelpaden. Dreven werden heraangeplant en oude brugverbindingen werden hersteld. Ook het poortgebouw, de monumentale poorten, de kapel en de tuinmuur ondergingen een grondige restauratie. Momenteel loopt de crowdfundingcampagne 'Zet je geld op de bank', waarbij we middelen werven om nieuwe parkbanken te plaatsen, die beter aansluiten bij de stijl van het kasteel.

Het belangrijkste communicatie-instrument is het gratis driemaandelijkse Kasteel d'Ursel Magazine. Het eerste nummer verscheen in 2005 en ondertussen zijn we aan nummer 40. Naast de aankondiging van activiteiten is er veel aandacht voor het verhaal van de restauratie en voor de historische achtergrond van het kasteel en zijn bewoners. De reeks 'Historische publicaties' diept dit nog verder uit. De titels spreken voor zich: *Hingene en den duc, mondelinge geschiedenis in het kasteel* (2005); *Tussen salon en strijdtoneel, de militaire carrières van de hertogen d'Ursel* (2005); *Op maat van de hertog, de bouw van een nieuwe kerk voor Hingene* (2006); *Voor hertog en veerman, het paviljoen De Notelaer in Hingene* (2012) en *Vrouwen met stilj, vier penseelprinsessen in Hingene* (2013).

Sinds 2011 beschikt het kasteel ook over een aanbod op kindermaat. Met een introductiefilmpje over kinderen in de 18de eeuw en een aangepaste rondleiding maken klassen kennis met de leef-, eet- en wooncultuur uit de achttiende eeuw. Daarna kunnen ze zelf aan de slag in een atelier. Ze steken de handen uit de mouwen met pruiken en kruipen in het silhouetkabinet voor een zelf geknipt portret.

In september won het kasteel de Vlaamse Monumentenprijs. Die prijs wordt elk jaar toegekend aan een privé-of overheidsinitiatief met bijzondere verdiensten op het vlak van monumentenzorg, landschapszorg of archeologie. Volgens het juryverslag zijn het kasteel en zijn omgeving een mooi voorbeeld voor de onroerenderfgoedzorg in Vlaanderen. De gekozen restauratieopties zijn duidelijk gebaseerd op gedegen vooronderzoek. Ook de restauratie is zeer zorgvuldig uitgevoerd, zowel van het exterieur als het interieur. Het project toont een ruime aandacht voor de archeologische opgravingen en de ontsluiting van het omliggende landschap. De jury looft tot slot de aandacht voor het immateriële erfgoed en de goede ontsluiting ervan.

Ondertussen werken we volop aan onze meest ambitieuze tentoonstelling tot nu toe: **SWEET 18** toont de 18de eeuw door de ogen van vijftig hedendaagse kunstenaars, modeontwerpers en designers: van Erwin Olaf en Wim Delvoye tot Walter Van Beirendonck en Philippe Starck. Iedereen kent ze wel, de clichés van de 18de eeuw. De pruiken en de hoepelrokken. De torenhoge dameskapsels en de elegante meubels. Het verfijnde porselein op de overdadig gedekte tafels. De sensuele portretten en de frivole schilderijen. Het was de periode van de Verlichting en de opleving van de kunsten en wetenschappen. Maar de 18de

eeuw creëerde ook een kunstmatige, speelse wereld voor aristocraten die wilden ontsnappen aan de realiteit en zich onderdompelden in een fantasiewereld. Een zoete wereld van plezier, overvloed, wellust, pasteltinten en gekrulde versieringen, die ook vandaag nog talloze kunstenaars inspireert.

De tentoonstelling loopt van 1 mei tot en met 5 juli 2015: de ideale gelegenheid om kasteel d'Ursel te leren kennen! Blijf je graag op de hoogte van onze activiteiten? Schrijf je dan in voor de gratis nieuwsbrief op www.kasteeldursel.be (links onderaan op de pagina).